

मनसुनजन्य विपद् : जोखिम पहिचान गरी मुलुक प्रतिकार्यमा केन्द्रित

-नारायण दुड्गाना
काठमाडौं, ३१ जेठ (रासस)

नेपालमा वर्षायाम भित्रिएसँै विगतको अनेभवको आधारमा मनसुनजन्य विपदको जोखिम क्षेत्र पहिचान गरी प्रभावकारी प्रतिकार्य योजना बनाए लागू गरिएको छ। मुलुक नै अहिले जोखिम न्यूनीकरण र प्रतिकार्य योजनामा केन्द्रित भएको छ।

राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरणका अनुसार किंतुपय जिल्लामा बडास्तरीय रूपमै पहिराको जोखिम पहिचान गरी क्षति न्यूनीकरणका तयारी थालिएको छ। यसपाल बढी पानी पर्ने पूर्वनुभानसँगै मनसुन पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७८ निर्माण गरिएको र स्थानीय तह, प्रदेश सरकार तथा सम्बद्ध संघसंस्थासँगको समन्वयमा आवश्यक तयारी थालिसकिएको छ। प्राधिकरणका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत अनिल पोखरेल गत सालको अनुभवको आधारमा समीक्षा गर्दै आगामी दिनका पूर्वतयारीका कार्यक्रम अपनाएको बताउनुहुँचा “विगतमा बाढीको पूर्वतयारी राप्रो भए पर्ने पहिराको पूर्वतयारी प्रभावकारी नभएको पाइयो, चाहिने स्रोतसाधन जिल्लामा पुगेको पाइएन”, पोखरेलले भन्नुभयो, “अब त्यसलाई विशेष ध्यान दिएर तयारीका काम थालेका छैं।”

बाढीमा जसरी पूर्वसूचना प्रणाली छ, अहिले पहिरोका लागि पनि पूर्वसूचना प्रणाली नमूनाका रूपमा नौ जिल्लामा लागू गर्न लागिएको उहाँले बताउनुभयो।

गत वर्ष अप्रत्यासित रूपमा आएको मनसुनजन्य विपद्वाट ४०० बढी मानिसको मृत्यु भएको थियो। एक हजार १०० बढी परिवार प्रत्यक्ष प्रभावित भएका थिए। पहिरो मात्रै ४०० भन्दा बढी खसेको थियो। गत साल किंतुपय जिल्लामा जोखिम क्षेत्रमा व्यवस्था समेत नभएको अवस्थामा नेपालका सबै बडामा हेलियाउ व्यवस्थापनमा समेत जो दिइएको छ। विगतकै अनुभवको आधारमा अन्य उद्धार सामग्रीको व्यवस्थापनका लागि आधारभूत काम गरिएको छ। प्राधिकरणका

अनुसार क्षति भएकाको हकमा विगत लागो प्रयासबाट पुनःनिर्माण र पुनःस्थापनाका कार्यक्रम तत्कालै शुरू गर्न सक्ने भएको छ। तथाइक विश्लेषणको आधारमा कसरी पूर्वतयारी गर्न सकिन्छ भनेर अन्तर्रक्षिया र छलफल चलाएर सुझाव समेत लिइएको छ।

राहत तथा उद्धार सामग्री ठाउँठाउँमा पुच्याउन र तयारीमा लान प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओली र गृहमन्त्री खगराज अधिकारीबाट स्पष्ट निर्देश आएकाले सोहीअनुसार तयारीमा जुटेको पोखरेल सुनाउनुहुँच। सरकारबाट कुनै पनि काममा ढिला नहोस भनेर सम्बद्ध निकायलाई निर्देशन गएको छ। सबै विपद्जन्य घटना सबोधनका लागि एकीकृत कार्यविधि बानउने प्रक्रियामा अधिको बढेको समेत उहाँले जानकारी दिनुभयो। बजेटको अभावमा कुनै पनि काम प्रभावित नहुने समेत उहाँले स्पष्ट पार्नुभयो। विपद्वा उद्धार राहत गर्नुपर्ने अवस्थामा आवश्यक व्यवस्थापकीय सामग्री भण्डारण, बाढी र कोभिड तथा पहिरो र कोभिडको जोखिम कस्तो छ? कुनकुन जिल्लामा कस्तो प्रभाव पर्न सक्छ भन्ने छुट्याएर सरोकारवालासँगको समन्वयमा प्रतिकार्य योजना तयार पारेको प्राधिकरणका सहस्रचिव विश्वप्रकाश अर्थाले जानकारी दिनुभयो।

नेपालमा पहाडी जिल्ला पहिरो र तराईका जिल्ला बाढीबाट बढी प्रभावित छू। हिमाली क्षेत्र हिँ उहाँले पहिरो र हिमपातबाट प्रभावित हुँच। नेपालमा भिरालो जमीन, कमजोर भौगोलिक अवस्था, यत्रत्र सङ्क खन्ने काम, जोखिम क्षेत्रमा बसोवास, अन्वयस्थित शहरीकरण, डहेलो तथा अव्यवस्थित वन, प्लाटिङ, प्राकृतिक सम्पदाको दोहन, जलवायु परिवर्तन, बहुप्रकोपको प्रभाव र चेतनाको अभावले मनसुनजन्य विपद् लाई बढावा दिइहको विज्ञहरूले औल्याएका छन्।

यसवर्ष मुलुकभर नै सरदरभन्दा बढी पानी पर्ने अनुमान गरिसकिएको छ। त्यसमध्ये पनि उच्च हिमाली र पाहाडी जिल्ला बाढी पानी पर्ने आँकलन

छ। यसपाल मनसुनका बेला १८ लाख बढी मानिस प्रभावित हुने अनुमान गरिएको छ। यसपाल प्राधिकरणले नौ जिल्लाका ३६ पालिकामा प्रभावमा आधारित मनसुन पूर्वसूचना प्रणाली प्रयोगमा त्याउन लागेको जनाइएको छ। यस्तै शहरी क्षेत्रका १५५ खुला स्थान पहिचान गरिसकिएको छ।

भएकाले केही ठाउँमा भारी वर्षाको सम्भावना रहेको हुँदा सतर्कता अपनाउनु सुझाव दिनुहुँच। खानी तथा भूर्भु विभागका महानिर्देशक राजेन्द्र भण्डारी विश्वकै अलोरेखि निकै होचो भूभागसमेत नेपालमा रहेकाले पनि मनसुनजन्य विपद्वाट नेपाल उच्च जोखिममा रहेको जानकारी दिनुभयो। नेपालमा गत वर्ष ४०० भन्ना बढी क्षेत्रमा पहिरो गएको थियो। धेरै बढी गण्डकी प्रदेशमा गएको देरिखएको छ। यो क्षेत्र बढी पानी पर्न सक्ने क्षेत्र पनि रहेको उहाँले बताउनुभयो। विभागले गत वर्ष १०० भन्दा बढी पहिरो हेरेर अध्ययन गरेर गृहमा प्रतिवेदन बुझाएको जानकारी दिनुभयो।

गृह मन्त्रालयका सहस्रचिव गोविन्द रिजाल विपदको समयमा धनजनको क्षति रोके र आवश्यक राहत तथा पुनःस्थापन कार्यक्रम नै प्रमुख रहेको जानकारी दिन्दै सबै मिलेर पूर्वतयारी र प्रतिकार्यका निर्णयको प्राधिकरणको भनाइ छ।

सिर्चाइ विभागका सिनियर डिपिञ्जनल इन्जिनियर विष्णुदेव यादव बाढीको प्रभाव त्यूनीकरणका लागि तटबन्धनायतका प्रभावकारी अपनाइ बाढी तथा प्रक्रियामा अधिको बढेको समेत उहाँले जानकारी दिनुभयो। बजेटको अभावमा कुनै पनि काम प्रभावित नहुने समेत उहाँले स्पष्ट पार्नुभयो। विपद्वा उद्धार राहत गर्नुपर्ने अवस्थामा आवश्यक व्यवस्थापकीय सामग्री भण्डारण, बाढी र कोभिड तथा पहिरो र कोभिडको जोखिम कस्तो छ? कुनकुन जिल्लामा कस्तो प्रभाव पर्न सक्छ भन्ने छुट्याएर सरोकारवालासँगको समन्वयमा प्रतिकार्य योजना तयार पारेको प्राधिकरणका भण्डारण शुरू भइसकेको छ। उहाँले सीमावर्ती क्षेत्रको बाँधका कारण तराईमा हुने दुबान आउन नीदन तयारी थालिसकिएको र भारतसँग समन्वय भइरहेको बताउनुभयो। उहाँले विगतको भन्दा क्षति न्यूनीकरण हुँदै एको दिनेशन अनुसार जिल्लाले अवश्यक योजना तयार गरी लागू भइसकेको उहाँले जानकारी दिनुभयो। आवश्यक प्रोत्साहन अवस्थामा बाढीको जानकारी दिनुभयो। जिल्लाले तटबन्धनायतका प्रभावकारी अपनाइ बाढी तथा प्रक्रियामा अधिको बढेको समेत उहाँले जानकारी दिनुभयो। बजेटको जिल्लाले अवश्यक योजना तयार गरी लाग्नुपर्ने जोड दिनुभयो। गृहको निर्देशन अनुसार सबै जिल्लाले आवश्यक प्रतिकार्य योजना तयार गरी लागू भइसकेको उहाँले जानकारी दिनुभयो। आवश्यक प्रोत्साहन अवस्थामा बाढीको जानकारी दिनुभयो। रिजालले अन्य विभिन्न साना ८५ बटा खोलामा समेत पूर्वसूचना प्रणाली राष्ट्रालय निर्देशन दिइसकिएको बताउनुभयो। कुल १९७ स्थानमा खोलाको सतहबाट दिने गरी व्यवस्था मिलाइएको छ। आज भएको प्रतिकार्य योजनासम्बन्धिको भर्चुअल बैठकमा समेत प्राधिकरणले विशेष सावधानी अपनाउन आम नागरिकमा अनुरोध गरेको छ।

नेपालमा पहाडी जिल्ला पहिरो र तराईका जिल्ला बाढीबाट बढी प्रभावित छू। हिमाली क्षेत्र हिँ उहाँले पहिरो र हिमपातबाट प्रभावित हुँच। नेपालमा भिरालो जमीन, कमजोर भौगोलिक अवस्था, यत्रत्र सङ्क खन्ने काम, जोखिम क्षेत्रमा बसोवास, अन्वयस्थित शहरीकरण, डहेलो तथा अव्यवस्थित वन, प्लाटिङ, प्राकृतिक सम्पदाको दोहन, जलवायु परिवर्तन, बहुप्रकोपको प्रभाव र चेतनाको अभावले मनसुनजन्य विपद् लाई बढावा दिइहको विज्ञहरूले औल्याएका छन्।

यसवर्ष मुलुकभर नै सरदरभन्दा बढी पानी पर्ने अनुमान गरिसकिएको छ। त्यसमध्ये पनि उच्च हिमाली र पाहाडी जिल्ला बाढी पानी पर्ने आँकलन

रुखमाथि घरमा सर्वसाधारण:

तनहुँको म्यादे गाउँपालिका-२, ज्यानटाड सामुदायिक वनमा रुखमाथि निर्माण गरिएको घरमा सर्वसाधारण। निषेधाज्ञाका बीचमा पानी यो ठाउँले पर्यटक आकर्षित गरेको छ। तस्वीर:रासस

द्र्याक खोलेको ४३ वर्षपछि कालोपत्र गरिए

पोखरापत्र संचादाता

तनहुँ, ३१ जेठ

प्रसिद्ध धार्मिकस्थल जाने छाव्वी मार्गदिखि उत्तरार्क रहेको चारकुनेभुङ्गाँडाँ, मुसेखोला हैंडै पूर्वीराजमार्ग जोडिने द्र्याक खोलेको करिब ४३ वर्षपछि कालोपत्रका प्रतिकार्य योजनासम्बन्धिका लागि शुरूआत हुनुपर्ने हो। उहाँले भन्नुभयो, “यसपाल राहत वितरणमा भद्रहेको प्राप्ति निर्माण गरिएको छ।”

रिजालले अन्य विभिन्न साना ८५ बटा खोलामा समेत पूर्वसूचना प्रणाली राष्ट्रालय निर्देशन दिइसकिएको बताउनुभयो। कुल १९७ स्थानमा खोलाको सतहबाट दिने गरी व्यवस्था मिलाइएको छ। आज भएको प्रतिकार्य योजनासम्बन्धिको भर्चुअल बैठकमा समेत प्राधिकरणले विशेष सावधानी अपनाउन आम नागरिकमा अनुरोध गरेको छ।

अन्य हुने विश्वास गरेको स्थानीयवासी एवं नेकपा एमाले केन्द्रिय सदस्य प्रतापलाल श्रेष्ठले बताउनुभयो। उक्त मार्गमा २२६ मिटर नालामध्ये हाल १०७ मिटर सम्पन्न भइसकेको चारकुने टोल विकास संस्थान भइसकेको आवश्यक एवं भद्र मार्ग निर्माण गरिएको छ।

व्यास नगरपालिका-१ चार कुनेस्थित छाव्वी मार्गबाट राजमार्ग जोडिने सङ्क सदकमा दमोलीब